

Van PBV Historie Veelerveen afl.9 Verenigingen in Veelerveen deel 1

De komende tijd zal in de Kraante elke keer een aflevering verschijnen van 'Historie Veelerveen'. In deze bijdrage zullen onderwerpen uit het verleden van Veelerveen en omgeving worden belicht. Bij elke bijdrage zal ook worden vermeld van welke bronnen (boeken, archieven, foto's, internet, kaarten, interviews) gebruik is gemaakt. Als je geïnteresseerd bent in een onderwerp, kun je de bronnen gebruiken om zelf verder te lezen.

De artikelen over de historie van Veelerveen zijn in PDF formaat ook te downloaden. Daarmee kun je makkelijker gebruik maken van url's (linkjes)

Afl1: <https://tinyurl.com/Afl-1-historie-Veelerveen>

Afl2: <https://tinyurl.com/Afl-2-historie-Veelerveen>

Afl3: <https://tinyurl.com/Afl-3-historie-Veelerveen>

Afl4: <http://bit.ly/Afl-4-historie-Veelerveen>

Afl5: <https://tinyurl.com/Afl5historieVV>

Afl6: <https://tinyurl.com/Afl6historieVV>

Afl7: <https://tinyurl.com/Afl7historieVV>

Afl8: <https://tinyurl.com/Afl8historieVV>

Afl9: <https://tinyurl.com/Afl9historieVV>

De betekenis van verenigingen voor een dorp

Een dorp zonder één of meer verenigingen is een dorp zonder ziel. Verenigingen zijn belangrijk voor de kwaliteit van wonen in een dorp. Uit een onderzoek¹ blijkt dat het bestaan van verenigingen in een dorp bijdraagt aan een betere kwaliteit van wonen. Verenigingen zijn één van de vijf bouwstenen die iets zeggen over de vitaliteit van een dorp:

1. Dorpsidentiteit en cultuur
2. Verenigingsleven en ontmoeting
3. Leren van elkaar
4. Zelforganisatiekracht
5. Zorg voor elkaar

Vereniging voor Plaatselijke Belangen Veelerveen

Soms zijn verenigingen in een dorp zijn ouder dan de oudste inwoner en van blijvende waarde voor een dorp. Dat geldt ook voor de Vereniging voor Plaatselijke Belangen Veelerveen (PBV). Deze is in maart 1921 opgericht en dus al 103 jaren oud. Het belang van de PBV blijkt uit de statuten:

```
-----DOEL.-----
Artikel 2. -----
1. De vereniging heeft ten doel bevordering van de ---
leefbaarheid van het dorp Veelerveen en naaste omge- --
ving. -----
2. De vereniging tracht dit doel onder meer te bereiken
door: -----
a. het fungeren als overlegpartner met die instanties,
waarbij overleg op enig moment noodzakelijk wordt ----
geacht; -----
b. alle andere wettige middelen die aan het doel -----
dienstbaar kunnen zijn. -----
```

Aan de hand van een drietal voorbeelden door de tijd wordt duidelijk hoe de PBV zich heeft ingezet voor het dorp.

1. Veelerveen onder Vlagtwedde of Bellingwolde

Op 26 april 1966 staat in het Nieuwsblad van het Noorden een artikel dat begint met de volgende tekst:

‘Veelerveen, het meer dan duizend zielen tellende dorpje ²onder de gemeente Bellingwolde en Vlagtwedde is boos.’

Op 9 maart van dat jaar vergaderde de gemeenteraad van Vlagtwedde over een voorstel van Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen om Veelerveen in zijn geheel toe te voegen aan de gemeente Bellingwolde. Het gemeentebestuur van Vlagtwedde was voor, de gemeenteraad stemde tegen. Dit tot grote woede van de inwoners van Veelerveen die zich graag bij de gemeente Bellingwolde wilden aansluiten. Aansluiting bij Bellingwolde zou betekenen dat er een einde zou komen aan de grillige gemeentegrenzen die dwars door het dorp lopen. Zo staan er Veelerveenster woningen in de gemeente Bellingwolde, maar behoort de weg waaraan die woningen liggen tot de gemeente Vlagtwedde. Soms staat een woning in de gemeente Vlagtwedde, maar het bijbehorende kippenhok staat in de gemeente Bellingwolde. Zo was er een woning die in de gemeente Bellingwolde stond, maar als de was buiten werd opgehangen, gebeurde dat in de gemeente Vlagtwedde. Over een afstand van drie kilometer wisselde de gemeentegrens drie keer. Doordat twee gemeenten over het dorp gingen, namen beide gemeentebesturen niet altijd dezelfde besluiten waardoor men in het dorp niet verder kon. Zo heeft men bij de aanleg van gas, water- en elektriciteitsleidingen te maken gehad met vertraging als beide gemeenten hierover moesten beslissen.

De inwoners van Veelerveen waren voorstander van aansluiting bij de gemeente Bellingwolde. De toenmalige voorzitter van PBV H. Spa zei over het raadsbesluit van Vlagtwedde het volgende: ‘De raadsleden hebben echter totaal geen kennis van ons dorp. Zij hadden bovendien eerst voeling met ons moeten houden. Nu beslissen ze maar over ons, doch zonder ons en dat nemen wij niet.’ ³ Over de gemeente Vlagtwedde werd in het dorp gezegd dat het veel belooft, maar weinig doet.

Schrijnend was de situatie bij de Scheidingsweg. De woningen aan die weg stonden in de gemeente Bellingwolde, de weg was echter van de gemeente Vlagtwedde en niet verhard. Om de bewoners tegemoet te komen wilde de gemeente Bellingwolde 50.000 gulden bijdragen aan de verharding. De inwoners wilden ook wel belasting betalen, maar de gemeente Vlagtwedde nam geen besluit om de weg te verharderen. Hetzelfde probleem deed zich voor met aanleggen van straatverlichting. Bellingwolde wilde wel, Vlagtwedde maakte zich niet druk.

Scheidingsweg Veelerveen. Een zandweg met bovengrondse elektriciteitsleiding (zie palen rechts van de weg). Het gebouw rechts is het dorps huis De Wenakker, nu de sportschool in het dorp)

Bron: Nieuwsblad van het Noorden 26 april 1966

De druk van PBV en ook de inbreng van de Veelerveenster Jan Trenning (gemeenteraadslid van Bellingwolde en lid van de streekverbeteringscommissie) hebben uiteindelijk geleid tot aansluiting bij de gemeente Bellingwolde.

2. *Strijd tegen stank water Avebe*

In aflevering 7 van historie Veelerveen is de geschiedenis van de aardappelmeelfabriek Westerwolde beschreven. Deze fabriek stond achter de fabriekshuisjes Veelerveensterweg. In het artikel is er toen op gewezen dat er bij het productieproces veel water werd gebruikt. Om te voorkomen dat het Ruiten-Aa kanaal bij lozing van het water vervuild zou worden, werd er toen op vloeivelden achter de fabriek het afvalwater geloosd. Het vervuilde water werd toen gemengd met zwavelzuur en krijt om het makkelijker afbreekbaar te maken. Uiteindelijk werd de fabriek in Veelerveen in 1964 ontmanteld en werd Avebe in Ter Apelkanaal de locatie waar aardappelen werden verwerkt. Het afvalwater van die fabriek in Ter Apelkanaal werd ongezuiverd geloosd op het kanaal bij de fabriek. Het kwam via het Mussel Aa kanaal in het Boelo Tijdenskanaal in Veelerveen terecht (dat is nu de plek waar de Noabers Badde ligt) en werd uiteindelijk in de Dollard geloosd. Dat zorgde tijdens de aardappelcampagne voor een jarenlange doordringende stank in het dorp. Die stank werd veroorzaakt door de zwavelwaterstof (waterstofsulfide, H₂S), die bij het productieproces vrijkwam. Het is een sterk naar rottende eieren ruikend giftig gas. Het inademen van lage concentraties van dat gas gedurende lange tijd kan gevaarlijk zijn⁴. PBV heeft huisarts Veeman in Bellingwolde gevraagd welke gezondheidsproblemen zouden kunnen optreden. Hij gaf in een handgeschreven brief o.a. het volgende aan:

1. Door het gas dat in het kanaal vrijkomt, wordt de reukzenuw al snel verdoofd, waardoor hogere concentraties H₂S niet sterker ruiken.
2. Slijmvliesirritaties met name van de ogen. In hogere concentraties ook van de luchtwegen.
3. Misselijkheid, braken, diarree en hoofdpijn.
4. Duizeligheid, vermoeidheid en nervositeit kunnen voorkomen bij blootstelling aan hogere concentraties.
5. H₂S wordt snel in het lichaam afgebroken en hoopt zich niet op, waardoor heel moeilijk valt te bewijzen wanneer zwavelstikstof inderdaad de oorzaak is van klachten.

Jarenlang is er door PBV geijverd voor een schoon kanaal. Er is veelvuldig contact geweest met de landelijke, provinciale en gemeentelijke politiek. Van der Weide, één van de bestuursleden van PBV begin jaren '80, gaf in een interview met het Nieuwblad van het Noorden op 24 oktober 1981 al aan de stank niet te harden was en dat in het verleden politici al veel beloftes hadden gedaan die niet waren nagekomen. PBV werkte in die tijd samen met de inwoners van het Rhederveld dat onder Vriescheloo viel. De Vriescheloo's die aan het kanaal woonden hadden ook veel last van de stank.

De beloftes op een rij:

- 1978: gedeputeerde Bartelds van de provincie Groningen: kanaal is in 1981 schoon.
- 1982: gedeputeerde Veenkamp: in 1986 is het geregeld.
- 1984: brief van het ministerie Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (kabinet Lubbers II): in 1986 is het kanaal schoon.

In 1986 bleek er nog niets te zijn aangepast. De stank in het kanaal was enorm en de schuimkoppen dreven weer op het water. Vanuit PBV vormde zich een actiecomité (Freddie Duursma, Pieter Smit en Arie van Ravenshorst) dat los van PBV acties organiseerde. PBV zat namelijk in een ongemakkelijke positie als het ging om actievoeren tegen de stank. Het was immers een vereniging die de belangen van alle inwoners van het dorp behartigde. Daar vielen ook de boeren onder die hun aardappelen leverden aan de Avebe. Door sommige inwoners van Veelerveen werden die als medeveroorzakers van de stank beschouwd.

Drie acties vielen op en haalden de dagbladen:

- In 1986 was het kanaal nog niet schoon, maar kregen de inwoners wel een acceptgirokaart met het te betalen bedrag voor de provinciale lasten (o.a. milieu!) in de bus. Het actiecomité verzamelde girokaarten, gooide die in het stinkende kanaal, viste ze er weer uit en concludeerde dat die niet meer te gebruiken waren, te smerig door het water. De provincie werd aangeraden de inwoners maar een nieuwe acceptgirokaart te sturen.

Nieuwsblad van het Noorden 15 oktober 1986

- De toegangswegen tot Veelerveen werden geblokkeerd met stobalen en in het kanaal stonden borden met doodskoppen. Fietzers en automobilisten werden staande gehouden en gewaarschuwd: 'U moet het zelf maar weten, maar doorrijden is levensgevaarlijk'. Degene die toch door wilde kreeg een pamflet met een waarschuwing mee.

Nieuwsblad van het Noorden 13 november 1986

- Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten van Groningen in 1988 werden van de 530 stemkaarten er 213 ingeleverd bij het actiecomité en voorzien van de woorden 'milieuheffing nee'. Het actiecomité leverde ze vervolgens op de avond van de uitslagen van de verkiezingen in bij de Commissaris van de Koningin Vonhoff op het provinciehuis.

In de loop van 1988 kreeg Avebe vergunningen voor de bouw van een zuiveringsinstallatie en een eiwitfabriek op het Avebe terrein in Ter Apel Kanaal. Kosten 250 miljoen. In 1991 was het kanaal voor het eerst schoon en reukvrij. Op het Avebe terrein in Ter Apelkanaal werd een heuse strijdbijl in beton begraven onder toezicht van de directie Avebe en het bestuur van PBV. Om te laten zien dat het water echt schoon en de visstand zich aan het herstellen was, werd er in 1992 een viswedstrijd tussen Veelerveensters en Avebe'ers gehouden. Uiteraard in het schone kanaal.

3. Dorp in het groen

In 1991 startte de Vereniging voor Kleine Dorpen Groningen (VKDG) het project 'Dorp in het groen'. Doel van dat project was dat inwoners van Groningse dorpen tegen een gereduceerd tarief tuin of erf konden verfraaien met de aanplant van bomen, struiken, fruitbomen, een haag, een windsingel of een houtwal. In 1993 kon Veelerveen deelnemen. Het toenmalige PBV bestuur polste her en der in het dorp of er belangstelling zou zijn. Die bleek er wel degelijk te zijn. Er werd vervolgens een werkgroep opgericht (Greetje Jans, Fenna v.d. Berg, Pieter Feringa, Willem Göbel, Jannie Hommes) die het gehele project begeleidde.

Dertig inwoners melden zich aan en kregen bezoek van een deskundige van de VKDG om te bespreken wat zij op hun perceel wilden. Er werd per perceel maatwerk geleverd. Had je een wat kleinere tuin, dan geen bomen die meters hoog kunnen worden, bij een groot perceel juist wel. Verder werd er veel

plantmateriaal voor hagen en fruitbomen besteld. Tevens konden palen, boombandcompost en leiband voor lindebomen besteld worden. En uiteraard werden plantinstructies verstrekt.

Een jaar later op 12 maart 1994 vond in Veelerveen de plantdag plaats. Het officiële gedeelte begon omstreeks 9.15 uur in het dorps huis 'De Wenakker' (de huidige sportschool). Wethouder Zijlstra, die binnen de gemeente Bellingwedde verantwoordelijk was voor het beleid m.b.t. de kleine kernen, plantte samen met het Veelerveenster raadslid Geert Trenning de eerste boom. Daarna konden de ruim 30 deelnemers aan het project vanaf 10.00 tot 12.00 uur hun bestelde plantgoed afhalen bij het dorps huis 'De Wenakker'. De leden van de werkgroep en plantdeskundige van de VKDG gingen de deelnemers langs om adviezen te geven en te helpen bij het planten. Een geslaagd initiatief van PBV dat het dorp een groener aanzicht heeft gegeven.

Voorbeeld van een perceel waarbij een lege akker veranderd is in een perceel met bosaanplant, fruitbomen en een haag. Foto juli 1994, collectie auteur.

Aan het project Dorpen in het Groen hebben van 1991 tot 1999 ruim 65 dorpen in de provincie Groningen meegedaan.

Gebruikte bronnen, verder lezen/kijken:

Literatuur

1. Westerwolders over vroeger. Een eeuw Westerwolde in interviews. Stichting gebroeders Hesse Fonds 2007. ISBN 978-90-9021773-4
2. De geschiedenis van Westerwolde, deel 6 Welzijn, gezondheid en onderwijs. Stichting Gebroeders Hesse Fonds, Van Dijk&Foorthuis project, Groningen 1992. | ISBN 90-5028-085-4 |

Websites

1. <https://topotijdreis.nl/> Kadasterkaarten vanaf 1815. Type je locatie in en je kunt kaarten bekijken vanaf 1815 tot 2023.
2. <https://www.delpher.nl/> voor het doorzoeken van tekstcollecties
3. <https://groningerdorpen.nl/groninger-dorpen/>
4. <https://www.bokd.nl/>

Personen

1. Freddie Duursma
2. Pieter Huttinga

In de volgende aflevering gaat het over andere verenigingen in Veelerveen, DES (zang), GVV (gymnastiek), IJvereniging, Voetbalvereniging, VIP (toneel). Als je voor die bijdrage informatie hebt, kun je dat laten weten door een mail naar historieveelerveen@gmail.com te sturen.

Frits van Kouwenhove

¹ https://cmostamm.nl/het-belang-van-vitale-dorpen/?utm_campaign=KKNN+nieuwsbundel+8&utm_medium=email&utm_source=Mailer

Een vitaal dorp of vitale buurt is een plek waar inwoners elkaar ontmoeten, van elkaar leren en waar er zorg is voor elkaar. Een vitaal dorp draagt bij aan de brede welvaart door niet alleen economische, maar ook sociale en culturele aspecten van welzijn te bevorderen. In een vitaal dorp voelen inwoners zich betrokken en ondersteund, wat leidt tot een hogere levenskwaliteit en gemeenschapszin.

² In 1966 werd gesproken over meer dan duizend inwoners. Nu zijn dat er een kleine 600. Dat zegt iets over toenemende vergrijzing en het aantal kinderen in een gezin. Dat aantal was vroeger groter.

³ Nieuwsblad van het Noorden 26 april 1966

⁴ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Waterstofsulfide>